

ԽՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ԽԱԶԻՆ ԿԱՄ ՎԻՇՏԻՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔ

րիստոնեության մեջ նկեղեցվո՞հանդիսադրած ամենն գեղեցիկ տոներն են՝ խաչին առնագարձն է։

Խաչվերացի տունը գեղեցիկ ալ է։ Խաչը վիշտն իսկ է կյանքին հողեն մշտապես ծաղկող։ Ու չէ՛ որ գեղեցիկն ալ վիշտեն ծաղկող ներդաշնությունն է։

Գեղեցիկ բան է ցավին մասին խորհիլ ու մանավանդ՝ ապրված ցավին։ Ցավը՝ որ բացված ու բարձրացած է պատմության մեջ ու կբացվի կբարձրանա ալ դիմացը աչքերուդ ամեն օր, քարին, երգին, գույնին ու խոսքին երկունքեն։ Քո՛ւ ցավին։ Ընկերության մասին։ Մարդկության ցավին։

Քու ցաւին որ կպեղես միտքդ, կշրջիս հոգիդ աշխարհին մեջ ու իղձն ունիս իղձերուդ մարմին առնելու տեսնելու։ Յոր գաղափարաց բախումն, բառերու մեջն կուզես տալ էջերոմ հոգի ե միտք՝ նորաստեղծյալ ձեռք մը մեջ։ Որ քարերուն, ձայնին ու գույնին կուզես լեղու տալ։ Որ անհուն տենձն ունիս կյանքիդ տգեղ գիծերուն հագվեցնելու աստվածային շնորհաց պատմութեանը աղմուկ։ Որ վիշտն ունիս ցավիդ մեջ՝ շուրջդ երկինք մը ուտեղծելու, սեր, բարիք, քաղցր նախվածք, հոգի ու շնորհ, հույս ու հավատք սփռելու, ու գտնելու, քո՛ւ իսկ սրտին մեկ անկյունն ու ընկերությանն եղբայրացած սրտն՝ անհավաճ երազն հրաշանկության։

Քո՛ւ ցավիդ որ կուգա մենությանդ խորունկ անձավներն։ Ցավ՝ որ տարուրն կսեղմն սիրտդ ու կրարձրանա ուղեղդ ի վեր ու կղնկ լուսության ու խոհական իմաստության կնիքը շրթներուդ։

Ընկերության ցավին որ չունի պատու մը հաց։ Որ չունի երազ։ Ընկերություն՝ որ կերթալու չի գիտեր իր ճամբան։

Մարդկության ցավին որ վիշտն ունի։ Համայնական խաղաղության արդարության սիրտ ու բարության մշտնջենական երկինքը բանալու։ Որ վիշտն ունի իր մեջն անթեղված սոստվածային հունտերուն ծաղկումը տեսնելու։ Երկիրը՝ երկինք, ու երկինքը՝ երկիր իջեցնելու։

Ու կխորհիս։ Ինչո՞ւ ե ի՞նչպես ե ո՞րկե այս ցավն։ Խաչը՝ մարդուն։ Խաչը՝ ընկերության ու խաչը՝ մարդկության։ Դիմակալել զայն ինչո՞ւ։ Ու թե իսկ շրթներդ մնան փակ, կըսես յուրովի, տոկալ ի՞նչպես ցավին երբ ամեն ռուպե աչքդ կտեսնես կեղծին ու սուտին հաղթական ժպիտը։ տկարին ի՞նչպե՞ս՝ զորավորի բիրտ բազուկին ներքե։ Դրամն ու սարսափը կշրջին կյանքի լաճն ճնշուկներու վրայն հաղթանակի դրոշմ իրենց ձեռքին։

Խաչվերաց։ Տոնադարձն է խաչին բարձրացման վշտին ու ցավին վերացման։ Ու սեղանին՝ կպատարագվի Ան՝ խաչին ներքև։ Ու դողանքը գանգերուն՝ վիշտը ու վիշտիկ։

յև, պատմության առաջին իսկ վայրկյանն, պատմության հետ ծներ է նաև վիշտը: Տկարոր դորավորեն պարտվելու վիշտն է ունեցելու Ռոնի ուժը՝ գուպարի մը ընթացքին, հաղթության դրոշմ է բարձրացուցելու Հարուստը՝ իր եսասիրության, ազահության ու հպարտանքի գերին է զարձուցելու աղքատը: Գաղափարախոսը նույնիսկ իր բիրտ ուժին է դիմել իր խոսքը հավերժացնելու համառությամբ: Ու կրոնական պատերազմներու անըմբռնելի շղթան...: Դրամ, հաց ու սուր տարած են հաղթանակներ ընդդեմ արդարության, ընդդեմ ճշմարտության: Մենք այնպես կհավատանք ու համոզված ենք ալ որ միայն, ճշմարտ քրիստոնեական լույսին տակ ու Ավետարանին ջահին ներքև կրնա վիշտը բուսավորվի: Ու խաչին, խաչեցյալին պատմական իրականությունը կրնա մեր մտքի և հոգիի աչքերում դիմաց դնել վշտին արժեքը, ցավին գեղեցկությունը, անիմաստության՝ իմաստ տալու հրաշքը: Ու որքան ալ խորայն ի որդիները գալթակդին ու անհավատները հիմարություն հռչակեն, «մեք քարոզեցուք զխաչելեալն Քրիստոս»՝ հրէից գալթակդութիւն և հեթանոսաց յիմարութիւն: Վասնդի յիմարն Աստուծոյ իմաստնագոյն է քան դմարդիկ և տկարն Աստուծոյ զօրագոյն է քան զմարդիկ: Վասնդի Ան է որ «նոյն մեզ իմաստութիւն Աստուծոյ, աղագոյնութիւն և սրբութիւն և փրկութիւն»: Ու մենք կմերժենք ըրեա ուժը, կհավատանք սիրտ ուժին որուն լույսին մեջ կպայծառանա ու իմաստ կհագնի վշտին ծաղիկը. ու հոն է վշտին բարոյական արժեքը. ու եթե սերը կլեցնեն մեր կուրծքը հպարտությամբ մենք կպարծինք «միայն ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» որով մեզ համար «աշխարհ ի խաչ ելեալ է» ու մենք՝ աշխարհի:

Իր առարկայական իմաստով խաչը այն պորձիքն էր, որուն վրա մահապարտները կդատապարտվեին մեռնելու: Կարկեղոնի, Պարսկաստանի, Հունաստանի, ու ապա հռոմեական կայսրության մեջ, այդ էր օրենքը: Բայց հոմեոսացիներուն մոտ, խաչը նույնպիսի էր առհասարակ որևէ նեղության, ցավի, տառապանքի ու վշտի գաղափարին հետ: Ահա թե ինչո՞ւ Հիսուս ալ իր աշակերտներուն կթելադրեր որ անոնք առնեն իրենց խաչը ու երթան իր ետևեն:

Միտքս կերթա այն քրիստոնյաներուն որոնց մարմինը առյուծենքու հոշոտման ենթակա էր, բայց միտքը և հոգին կխոնարհեին հրաշալիորեն իրենց խաչին, իրենց վշտին՝ զԱստված տեսնելու և Քրիստոսի հետ ապրելու տա՛րորեն երջանիկ, հավատքի ու հույսի երգին մեջն: Վիշտը զավակն է երջանկության, որ կշրջի մեր հոգիի և մտքի

բուրաստանին մեջ, Վիշտ՝ երբ շարեն կպարտվինք: Վիշտ՝ երբ բարին չկարենալ իրազործելու հուսախայթությունը կելլեն մեր դիմաց: Վիշտ՝ երբ քեզ վեր ի վայր կհասկընան: Վիշտ՝ երբ սիրույդ փոխարեն, ատելություն կուգա քեզի: Երբ բարիք կսերմանես ու շարիք կթաղես: Ու վիշտ՝ երբ կստեղծես. բարին կուտաս շնորհ. ձայնին կուտաս խանդ, գույնին կուտաս կյանք ու խոսքին կուտաս շունչ: Վիշտ՝ երբ հավերժության մեջ բազմած Հովհան՝ հոգիներուն և քու հոգվույդ՝ կուգես ապրիլ քու մեջ: Վիշտ՝ երբ պարտության անհոմ վիճ մը կտեսնես բացված հոգվույդ խորներուն, Երբ զայն լեցնելու, լիացնելու անհոմ տեսնվի ես լեցված:

Իր երկփեղկյան ծալքերովը, բացասական ու դրական, վիշտը՝ կհոսի կամ իր ծնունդը կառնեն երեք ավազաններ. մարգեն, մարգերեն ու Աստուծոմե: Մարգեն՝ երբ ինք է որ, այնպես կամ այնպես, չէ կրցած իրագործել այն ինչ որ բարի է, գեղեցիկ է ու ճշմարիտ: Մարգերեն՝ երբ արգելք հանդիսացած են տեսիլքին իրագործման, ծաղրանքին, ատելության, արհամարհանքին, դրամին ու զենքին միջոցավ: Աստուծոմե՝ երբ հոգին չէ հաջողած զԱյն իր մեջն զգալու ու Անոր ներկայությունը ապրելու:

Գիտակից վիշտը արժեք է. ու այդ արժեքը՝ զորություն է. ու այդ զորությունը՝ անպարտելի է:

Անհատական, ընկերային ու քաղաքական տաճար-կյանքին մեջ երբ կա հարաբերություն մարգե մարդ ու ժողովուրդե ժողովուրդ, կա նաև վիշտը որպես անխուսափելի հետևանք տրված հարաբերության: Եվ միշտ ալ բիրտ ուժը, նյութական զորությունը, ոսկին ու սուրը գրաված են արդարության, ճշմարտության, սրբության, իմաստության, փրկության ու նույնիսկ՝ Աստուծո տեղը: Ահա թե ինչո՞ւ անխուսափելի հետևանք է որ դրամին դեմ՝ դրամ՝ սուրին գեմ՝ սուր բարձրանա, եթե չկա կատարված իրականության ընդառաջում կամ եթե չկա հպատակություն զորավորին: Եվ ինչո՞ւ մարդիկ ճարահատ կդիմեն նյութական տուժին... Պարզ և միմիայն այն պատճառով որ անոնք սնանկ են մտքով և հոգիով: Չունին մտքին ու խոսքին զորությունը: «Զեմ ապտակեր քեզի, որովհետև տա՛իմ այդ զորությունը», — ըսեր է զորավար մը իր զինվորին: «Եթե շարիք քարոզեցի, ցույց տուր ինձի զայն. իսկ եթե բարիք՝ ինչո՞ւ կապտակես». այս խոսքին զորությունը շառաշուն ապտակե մը ավելի էր Քահանայապետին, որ շշմած մնաց իր տեղը և ձեռքը՝ օգին մեջ: «Սուրդ պատյանը դի. սուրը վերցնողը՝ սուրով կմեռնի» հառաչեց Աստվածորդին, մարդոց տակավին անծա-

նոթ իր ահավոր վշտին բարձրություններ, երբ կմոտենար վայրկյանը մահվան: Եւ ա՛յր, թո՛ղ շոքա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն: -ը իր աստվածային սիրտը պոկեց ու թռավ Իր օծյալ ձեռնորակ շրթներու վանդակեն դեպի երկինքը պատմության: Ներդաժնության վշտին այդ թռչունը բնակեցավ ու կրնակի ամեն մեկ ստուգապես հավատացյալին սրտին մեջ ու կրնե՛ք զայն զորավոր: Ներոս ու երջանիկ: Խաչն է մեր հույսը, խաչն է մեր սերը, խաչն է մեր հավատը, մեր իմաստությունը, մեր ճշմարտությունը, մեր արդարությունը: մեր սրբությունը և մեր փրկությունը:

Ու ի՛նչ ողբերգություն ու հեղինակա՛նք որ պատմական իրադրությանց մեջ բիրտ ուժը յատ հաճախ գրաված լինի արդարության: Ճշմարտության բարոյական անխորտակելի արժեքներուն տեղը, առանց իրավունքի: «Ոչ-բանական» և «ոչ-հոգեկան» աշխարհներու մեջ միայն արդարանալի է որ տկարը ոչնչանա զորավորեն: Վագրին տրված է միայն ու վայրի գազաններուն որ իրենցմէ տկարներուն վերջ մը տան: Այդ, եթե կարելի է ըսել, իրենց իրավունքն ու բնագոյն է: Քանի որ ոչ-բանական ու ոչ-հոգեկան աշխարհի մեջ, զոյություն իսկ չունի ու չի կարող ունենալ Բարիին, Ֆեղեցիկին, Ըշմարիտին բարոյական արժեքները ու անոնց ըմբռնումը, ու մանավանդ զանոնք արժանիքներու վերստեղծելու շունչն ու զորությունը: Ու եթե կան մարդիկ որոնք չեն դադրիր բանակալն ու լիզեկալն իրենց աշխարհին մեջ վագր ու վայրի գազաններ ըլլալն, պիտի դադրին անոնք՝ պատմութեան ուժով, վշտին ու խաչին բարոյական արժեքին զորությունը իրենց մեջ ունեցող փորձառականներուն ուժովը: պիտի դադրին Աստուծո՛ւ ուժովը: Վասնզի ինչ որ նյութին հետ առնչված է, նյութին կերթալինչ որ առարկայական ժամանակին է, այդ իսկ պատճառով պարտի ու կմեկնի ալ ժամանակին հետ: Բիրտ ուժին հաղթանակը

միշտ ժամանակին ու նյութին հետ եղած է ու պիտի չգաղրի նյութին և ժամանակին հետ ըլլալն, վասնզի նման է անոր և երբեմն նույնն է անոր հետ: Ոչ մեկ բարոյական արժեք որքան ալ զամբի խաչին, չի կորսվիր: անպայման ան կողջունե՛ք իր հարությունը: Արգարության նյութական մահը՝ կմեռնի նյութին հետ: արդարության բարոյական կյանքը կհառնե՛ք ժամանակավոր-ի ու «ֆիզիկական»-ի գերեզմաններ: Վասնզի՝ բարոյական արժեքները, իրենց էաբանական իմաստով իրենց մեջն ունին հավիտենականությունը: Միակ ապացույցն է պատմությունը: Պատմությունը բարոյական զորություն է, որուն տերն ու կառավարիչն է Աստված: Ինքներն ու դեպքերը, պատմությունը կշինեն, պատկանելով պատմության «պատմականալ»-ին որ ժամանակին ու նյութին հետ զուգընթաց է ու այդ իսկ պատճառով կունենա անցյալ, բայց դեմքերուն ու դեպքերուն շարժիչ ուժը, մղիչ ստեղծագործական զորությունը: պատմության «պատմականալովը» կկառուցանե որ բարոյական և որակավոր արժեք է և զուգընթաց այդ իսկ պատճառով հավիտենականության ու հակառակ՝ ժամանակին:

Ու ստույգ բարոյական հաղթանակը, ինչպես միշտ նույն և հավիտյան Աստուծո՛ւ կպատկանի: Այսպես եղած է, այսպես է, ու այսպես պարտի լինել իրողությունը՝ պատմության դատումով:

Ամբողջ պատմությունը վշտին կամ խաչին տարած հաղթանակներուն տաճարներովն է լեցուն: Կամար աւ կամար, գմբեթ աւ գմբեթ՝ ԽԱՉԸ՝ հավերժորեն կուգա՝ պատմութենեն ու կանցնի մեղմն ու կերթա հավերժության:

ԵՐԱՆԻ՝ ԱՆՈՆՑ՝ ՈՐՈՆԸ ՎԻՇՏՆ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՎԻՇՏՆ ՈՒՆԻՆ: ՎԻՇՏԸ ՄԱՐԿՈՒՆ, ՎԻՇՏԸ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ՎԻՇՏԸ ՄԱՐԿՈՒԹՅԱՆ, ԲԱՅՑ ՎԱ՛Ց ԱՆՈՆՑ՝ ՈՐՈՆԸ ՎԻՇՏՆ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՎԻՇՏԸ ՉՈՒՆԻՆ:

